

Η ηθική τής έκπληξης (Γιάννης Τσαμπάζης, Αξιωματικός ε.α., Θεολόγος, Μεταπτυχιακός φοιτητής Θεολογίας ΑΠΘ)

/ [Πεμπουσία](#)

“Ο Άνθρωπος αμάρτησε διότι έχασε τη δυνατότητα να εκπλήσσει από τον εκπλήσσοντα Θεό”. Κάπως έτσι περιγράφει την πτώση σύγχρονος ακαδημαϊκός θεολόγος. Δεν εξέπλητταν πια τον Άνθρωπο τα θεία μεγαλουργήματα, πλανήθηκε ότι μπορεί να τα κάνει και αυτός κι έτσι θέλησε να γίνει θεός στη θέση τού Θεού. Κατά τον ίδιο τρόπο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η γαμήλια σχέση δυο ανθρώπων τελειώνει, όταν σταματά να εκπλήσσει ο ένας τον άλλο. “Δυστυχώς όταν η ίδια η Θεολογία μας γίνεται προβλέψιμη θα έχει τελειώσει”, συμπλήρωσε ο Καθηγητής και το αμφιθέατρο ξέσπασε σε χειροκροτήματα. Μπορούμε όμως να εντοπίσουμε ως ηθικά προβληματική μια κατάσταση, στην οποία δεν υπάρχει το στοιχείο τής έκπληξης, έχει τελειώσει και μια ανθρώπινη σχέση κανονιστικά (κατ)οχυρωμένη; Τι είναι ηθικό; Και τι είναι τελικά ανήθικο;

Δεν μπορούμε με έναν ορισμό να εξαντλήσουμε τον όρο “ηθική”. Μπορούμε όμως να δώσουμε την ετυμολογία της και να διακρίνουμε τα είδη της. Προέρχεται από

τη λέξη “έθος”, που σημαίνει συνήθεια, κατά συνέπεια διαμορφώνεται η ε(η)θική συμπεριφορά μας. Μπορεί να υποδηλώνει τη σχέση τού ανθρώπου με το Θεό, μπορεί και τη σχέση τού Ανθρώπου με την εικόνα Του, δηλαδή τον άλλο Άνθρωπο, ή και τη σχέση με το περιβάλλον. Προϋποθέτει αυτεξούσιο και λογική.

Περιλαμβάνει ένα σύνολο αντιλήψεων, ιδεών, αξιών ή και νόρμες, που εμπνέουν τον Άνθρωπο στο να καθορίσει τη συμπεριφορά του: Την εμπνέει το ενάρετο, το αγαθό, το πρέπον, το δίκαιο, το ωφέλιμο. Αν αρχίσουμε και ερευνούμε τι είναι το κάθε ένα από αυτά, τότε μιλάμε πιά για την Ηθική ως επιστήμη, όπως διδασκόμαστε στα πανεπιστημιακά μαθήματα της Χριστιανικής Ηθικής.

Έτσι μπορούμε να διακρίνουμε αντίστοιχα τη χριστιανική Ηθική, την αρχαία ελληνική Ηθική, την κανονιστική Ηθική, την ωφελμιστική Ηθική και δίπλα σε όλα αυτά την περιβαλλοντική Ηθική και τη Βιοηθική.

Ποια είναι όμως τα όρια τής κάθε μιας επιστήμης; Ποια είναι τα όρια τής γνωστικής ικανότητας τού νου; Ποια η έννοια της αντικειμενικότητας και ποια της υποκειμενικότητας; Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα που θέτει η γνωσιολογία στην επιστήμη της Ηθικής. Η πίστη είναι αντικειμενική, δεν σχετικοποιείται, αλλά η εμπειρία της είναι υποκειμενική. Ισχύει το ίδιο για την ηθική; Ισχύει το ίδιο για την αμαρτία;

Αν επιχειρήσουμε τώρα να δώσουμε και τον ορισμό τής αμαρτίας, θα μπορέσουμε

απλά και μόνο να πούμε ότι είναι η έκπτωση από την ηθική; Μήπως είναι η έκπτωση μόνο από την Χριστιανική Ηθική; Ή αντίθετα μήπως είναι η άκριτη και με τη στενή έννοια υιοθέτησή της; Μπορεί να είναι αμαρτία η αποκλειστική υιοθέτηση της ωφελιμιστικής Ηθικής;

Όμως η αμαρτία δεν είναι ούτε θέμα Ηθικής (Ethics), ούτε καν θέμα της ηθικής (morality), αλλά είναι θέμα οντολογίας. Εφόσον αφορά και τη σχέση με το Θεό, τότε, αμαρτία είναι η οντολογική απομάκρυνση από Αυτόν – όπως αναφέραμε προηγουμένως – αλλά και η οντολογική απομάκρυνση από μια Εικόνα Του που αγαπάμε. Εδώ, η κανονιστική ηθική – τα πρέπει και οι νόμοι όλου τού κτιστού Κόσμου – γίνεται η ηθική τής αμαρτίας, καθώς απομακρύνει την μια από την άλλη δύο Εικόνες τού Θεού και κατά συνέπεια και τις δυο αυτές εικόνες από το Δημιουργό τους. Όσο πλησιάζουμε μεταξύ μας ως Εικόνες του Θεού, τόσο πλησιάζουμε και τον ίδιο, και αντιστρόφως σύμφωνα με το σχήμα των ομόκεντρων κύκλων τού αββά Δωρόθεου.

Και ενώ η κανονιστική Ηθική γίνεται τελικά η ηθική της αμαρτίας, καθώς οντολογικά απομακρύνει δυο Εικόνες του Θεού από την αγάπη (Του), έρχεται η χριστιανική ηθική να μας εκπλήξει ευχάριστα, αφενός γιατί δέχεται ότι η οντολογία υπάρχει πάντα πίσω από την γνωσιολογία και αναφέρεται στην άκτιστη θέληση και ενέργεια τού Θεού, αφετέρου γιατί προκρίνει μια νέα πραγματικότητα, μια νέα οντολογία της “εν Χριστώ Καινής Κτίσης”, και όχι κάποια κοινωνική κανονιστική ηθική. Από το “και εγένετο” τής Παλαιάς Διαθήκης, περνάμε στο “ο Λόγος σάρξ εγένετο”, τής Καινής. Γιατί ο κτιστός άνθρωπος ερωτεύεται, παντρεύεται, γεννά, πεθαίνει. Το μείζον δεν είναι ο Άνθρωπος να γνωρίσει το Θεό, αλλά το πώς ο Θεός γνωρίζεται, αποκαλύπτεται στον άνθρωπο. Ποια είναι όμως η θεϊκή επίσκεψη; Είναι ο έρωτας για Αυτόν ή για μια Εικόνα Του; Και πώς ο Άνθρωπος την υποδέχεται την θεϊκή αυτή επίσκεψη; Την απορρίπτει οχυρωμένος πίσω από την κανονιστική ηθική; Θα αναζητήσει άλλοθι δηλαδή στην κατ’ ουσίαν ηθική τής αμαρτίας; Ή θα κενωθεί για να προσλάβει τον Άλλον; Γιατί μόνο αν κενωθεί μπορεί να προσλάβει τελικά το καινό, το νέο. Και όπως κενούται ο Θεός για να προσλάβει τον Άνθρωπο (ενσάρκωση), κατά τον ίδιο τρόπο κενούται η Εικόνα Του, ο άνθρωπος για να προσλάβει τον Άλλο.

“Είμαι αυτό που είμαι γιατί ο Άλλος είναι δίπλα μου. Και όσο πιο δημιουργικός είναι ο Άλλος τόσο πιο δημιουργικός γίνομαι και εγώ”, ακούμε επίσης στα πανεπιστημιακά μας μαθήματα. Και είχε δίκιο. Ο Άνθρωπος χωρίς τον Άλλο, είναι ανύπαρκτος. Σύμφωνα με τη θεολογία τού αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου, ακόμα και ένας ακόλαστος άνθρωπος συνεχίζει να υπάρχει γιατί έχει επιθυμία. Είναι αρνητικό, αλλά είναι κάτι που έχει πρόσημο, δεν είναι μηδέν. Δεν είναι ανύπαρκτος. Όταν τελειώσει η επιθυμία, ο Άνθρωπος παύει να υπάρχει. Ο

ανέραστος Άνθρωπος ειδικά είναι ένας ανύπαρκτος άνθρωπος. Και το έργο τού πνευματικού – που ασχολείται σοβαρά με τη χριστιανική ηθική – είναι η ανάδειξη των ευθυνών, αλλά και των επιθυμιών, όχι απλώς η αφάιμαξή τους. Η Θεολογία οφείλει να μας αντιμετωπίσει ποιμαντικά και όχι κανονιστικά, οφείλει να μας κρίνει με την ηθική τής οντολογίας και όχι με την ηθική της αμαρτίας. Αν δεν το κάνει, δεν είναι Θεολογία.